



5

Obr. 5. *Krásu kamélií je možné zprostředkovat i nevidomým. Foto: Petr Hudec, 2015.*

krajině, na kterých se NPÚ jako instituce podílí. Jako hosté se jednání zúčastnili zástupci Výzkumného ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví a Mendlovy univerzity v Brně, kteří jsou pro Národní památkový ústav nečastějšími partnery při vědecko-výzkumné činnosti. Další část setkání byla věnována představení projektu, projektové dokumentace, realizaci obnovy i následné péči o zahradu v areálu hospitalu Kuks. Přítomnost projektanta i vrchního zahradníka umožnila diskutovat řadu praktických otázek a problémů procesu obnovy historických zahrad. Velký dík patří zaměstnancům hospitalu Kuks za milé přijetí, perfektní servis při jednání i ubytování a fundovanou prohlídku expozic a zázemí památky.

Květen a červen je doba školních exkurzí a výletů, zvládnout zájem veřejnosti o připravené edukační programy vyžadovalo od pracovníků centra maximální nasazení. Jeho vrcholem byl program pro veřejnost realizovaný v Podzámecké a Květné zahradě v Kroměříži během Víkendu otevřených zahrad ve dnech 11. a 12. června. Přestože počasí nebylo úplně příznivé, akce se v zahradách zúčastnilo přes 6000 lidí.

Metodické centrum, potažmo NPÚ bylo nominováno na dvě ceny související se zpřístupňováním a představováním památek, v tomto případě historických zahrad a parků, co nejširšímu okruhu návštěvníků. Především jsme se dostali mezi dvacítku nominovaných (ve 4 kategoriích) 13. ročníku ceny MOSTY vyhlášené Národní radou osob se zdravotním postižením České republiky. Tato cena má za cíl nejen ocenit osobnosti a subjekty, které významným způsobem přispívají ke zlepšení kvality života lidí se zdravotním postižením a seniorů, ale také zviditelnit nové zajímavé

projekty a inspirovat ke vzniku dalších. Dále jsme se stali držiteli ceny Adolfa Heyduka 2015 pro památku nejvíce přívětivou ke zdravotně postiženým, kterou vyhláší Památková komora.

A za jaké aktivity bylo centrum oceněno? Snaha zpřístupňovat kroměřížské zahrady i návštěvníkům s nejrůznějšími druhy omezení trvá již řadu let. Na jejím počátku stála spolupráce s městem Kroměříž na pořádání akce Den bez bariér především pro imobilní občany. Nový impulz jí dala úzká spolupráce dvou projektů NPÚ, a to Vzdělávací role NPÚ: edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví ČR, financovaného z NAKI, a projektu Národní centrum zahradní kultury v Kroměříži, spolufinancovaného z IOP. Spojením touhy lidí chránit památky zahradního umění a hledat tu nejlepší cestu, jak jejich hodnoty představit veřejnosti, vznikla řada drobných nápadů, aktivit a projektů. Na realizaci jejich finančně náročnějších částí přispělo ministerstvo kultury prostřednictvím programu Podpora pro památky UNESCO. Kroměříž se díky zájmu místních pracovníků a ochotě partnerů z organizací sdružujících osoby s nejrůznějšími „hendikepy“ stala vzorovou ukázkou toho, jak je možné historické zahrady a parky využívat všemi zájemci nejen k odpočinku, ale i k zážitkovému vzdělávání. Vlastní zkušenosti i zkušenosti dalších pracovníků NPÚ s touto problematikou byly shrnuty a zpřístupněny dalším zájemcům ve dvou metodických materiálech *Způsoby prezentace památek zahradního umění* (ISBN 978-80-7480-028-3) a *Způsoby edukačního využití památek zahradního umění* (ISBN 978-80-7480-029-0).

Květná i Podzámecká zahrada byly založeny v rovinatém terénu, pro zájemce se sníženou možností pohybu jsou tedy téměř všechny jejich části běžně nebo s dopomocí personálu přístupné. Je nutné jen zohledňovat aktuální klimatické podmínky.

Pro prezentaci nevidomým a slabozrakým je velmi vhodná Květná zahrada, protože její pravidelné uspořádání umožňuje snazší orientaci a poskytuje řadu přirozených vodících prvků. Je zde instalován haptický plán zahrady a na objednávku jsou zde pořádány speciální prohlídky zaměřené na vnímání zahrady jinými smysly, než je zrak. Například speciální prohlídku výstavy kamélií ve skleníku Květné zahrady si v měsíci březnu objednalo 8 skupin nevidomých a slabozrakých. Při prohlídce Květné zahrady a saly tereny kroměřížského zámku je využívána řada hmatových pomůcek, jako jsou repliky štukové výzdoby a kamínkových mozaik či plastický půdorys zahradního pavilonu nazývaného Rotunda, hudební nástroje a podobně. Tyto artefakty jsou velmi atraktivní i pro běžné návštěvníky. Vínou technických problémů není v současné době bohužel funkční orientační a navigační systém DINASIS, umožňující samoobslužnou prohlídku Květné zahrady.

Novinkou roku 2016 je samoobslužný průvodce Květnou zahradou pro neslyšící. Zájemce si může

v pokladně zahrady zapůjčit tablet s videonahrávkami ve znakovém jazyce, které mu postupně představí jednotlivé části zahrady, jimiž prochází. K videonahrávkám jsou připojeny také texty a fotografie představující například nedávno realizovanou obnovu zahrady. Nechybí ani komiks a slovníček odborných pojmů. K zapůjčení nebo ke stažení z webových stránek centra je také tištěný průvodce uzpůsobený potřebám neslyšících.

Nezapomínáme ani na osoby s kombinovanými vadami, pro něž připravujeme jak jednodenní zahradní festival, tak individuální prohlídky, šité na míru dle potřeb jednotlivých skupin.

Významnou skupinu návštěvníků kroměřížských zahrad tvoří také školy, ať už mateřské, základní či střední. Metodické centrum pro ně připravuje edukační programy. I když převážná část z nich se odehrává v květnu, červnu, září a říjnu, lze vyzdvihnout také realizaci celoročních vzdělávacích programů, na kterých spolupracuje centrum s kroměřížskými základními školami.

Ďěkujeme všem, kteří nám při našich aktivitách pomáhají.

Lenka KŘESADLOVÁ

Evropské kulturní dědictví jako společenský kapitál

Cultural Heritage Counts for Europe. Kraków 2015, ISBN 978-83-63463-27-4

Není naším zvykem připravovat recenzi na politické dokumenty nebo materiály dostupné na internetu nebo jednotlivé výsledky výzkumu a vývoje v zahraničí. Domnívám se však, že některé prameny informací a zejména argumentů na podporu kulturního dědictví se aktuálně mohou hodit v našich podmínkách, a proto byl připraven i tento článek.

Přestože je kulturní dědictví neméně významným ekonomickým faktorem společnosti než například výroba či různá odvětví energetiky, průmyslu a zemědělství, mnohokrát jsme v oboru památkové péče čelili deficitu přesněji formulovaných zdůvodnění jeho společenského a ekonomického významu. Přitom existuje mnoho zcela zjevných dokladů toho, že opravené památky mají na lokální ekonomiku a v neposlední řadě i na spokojenost občanů výrazně pozitivní vliv. Dobrá kondice kulturního dědictví bezpochyby patří do širokého okruhu témat „kvality života“, mezi nimiž jinak dominují obecná témata, jakými jsou například zdraví, zaměstnanost, dostupnost bydlení či vzdělání, dostatek pitné vody, kvalita přírody a biodiverzity.

Přesto se zdá, že kultura ve své obhajobě jako významného činitele národního bohatství zaostává. V moderní technicky vyspělé společnosti je velký význam přikládán informacím podloženým odbornými analýzami,



FIGURE C. THE DIFFERENT SUBDOMAINS IDENTIFIED IN THE COLLECTED STUDIES MAPPED IN THE HOLISTIC FOUR DOMAIN APPROACH DIAGRAM
SOURCE: OWN.

Finally, this analysis provides a key impetus to encourage and ensure that cultural heritage-related research broadens its horizons and embraces a more holistic approach to future research on cultural heritage impact. Such a holistic approach to impact assessment will be essential to support the delivery of an "integrated policy approach to heritage" in the European Union and guarantee that the multiple benefits of cultural heritage are realised in practice.

Obr. 1. Vizualní schéma souvislosti mezi sociální, kulturní, ekonomickou a environmentální složkou udržitelného rozvoje – obrazec slouží také jako logo projektu. Převzato z: <http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/outcomes/>, vyhledáno 13. 2. 2016.

ré materiály na úrovni Evropy mohl již navázat. V poznámkách jsou i další internetové odkazy, v nichž lze nalézt přehled významných referenčních dokumentů. Obě verze jsou v angličtině, která na úrovni EU v řadě témat dominuje.³

Projekt a výsledný dokument byly představeny na výročním předávání cen Europa Nostra za rok 2015 na slavnostním shromáždění v norském Oslo dne 16. června 2015. Předcházela tomu i závěrečná konference projektu dne 12. 6., připravená jako paralelní akce k zasedání vedení Europa Nostra.⁴

Vzorná příprava výsledků projektu spolu s konferencí umožnila týmu vytvořit soubor vzájemně provázaných výstupů, v nichž jsou elektronicky dostupné výsledky, přednášky a medailony hlavních subjektů v projektu i hlavních jejich odborných zástupců.⁵ Výstupy projektu upozorňují na postupný růst zájmu o systematické studium vlivů kulturního dědictví na „čtyři pilíře“ společnosti – ekonomiku, místní komunity, kulturu obecně a životní prostředí. Prolínání těchto „pilířů“, či spíše úhlů pohledu je základem celé studie, která zároveň doporučuje holistický přístup k nahlížení významu kulturního dědictví v našem životě.

I v České republice bychom potřebovali prosadit nahlížení na kulturní dědictví jako na neoddelitelnou součást životního prostředí. S tím pak souvisí potřeba zařadit kvalitu a dobrou kondici kulturního dědictví do širokého spektra témat *udržitelného rozvoje* a jeho monitoringu. Nejde o žádné násilné přizpůsobování „módním trendům“, ale spíše o pragmatické usazení

1

studiemi a čísly, optimálně začleněnými do legislativních či strategických nástrojů. Výsledky analýz jsou vždy také věrohodnější na pozadí konkrétních příkladů.

Jedním z relativně čerstvých pramenů pro věcnou argumentaci, který na národní úrovni v České republice v kulturních odvětvích postrádáme, může být výstup mezinárodního výzkumného projektu s názvem *Cultural Heritage Counts for Europe* (CHCfE), který realizovalo konsorcium několika prestižních subjektů. Anglický název projektu lze do češtiny volněji přeložit jako „Kulturní dědictví má pro Evropu význam“. Celkem šesti partnerny projektu jsou: Europa Nostra, ENCAtC (the European Network on Cultural Management and Cultural Policy Education), Heritage Europe (The European Association of Historic Towns and Regions), International Cultural Centre (ICC) v Krakově, Raymond

Lemaire International Centre for Conservation (RLICC) při KU Leuven a The Heritage Alliance v Anglii.

Ne nadarmo si do úvodu zpracovatelé vybrali pěkný citát, připisovaný Albertu Einsteinovi, který formou slovní hříčky říká, že „*Ne vše, co má význam, lze spočítat, a ne všechno, co je počítatelné, má význam*“.¹ Citát doprovází úvodní slovo, které připravil prezident organizace Europa Nostra, jímž je již řadu let Plácido Domingo. Dokument je snadno dostupný na webových stránkách účastníků,² takže na rozdíl od recenzí tištěných publikací nebude dále jeho obsah detailně popsán.

Autoři vytvořili paralelně s podrobnějším výsledkem i Souhrn (executive summary), který byl vydán souběžně jako tištěný separát. Tento souhrn přehledně rekapituluje, z jakých podnětů projekt vznikl a na kte-

■ Poznámky

1 „Not everything that counts can be counted, and not everything that can be counted counts.“

2 <http://www.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/>, vyhledáno 10. 2. 2016.

3 Polsko, jehož krakovské ICC (viz výše) se projektu účastnilo, má svou národní verzi od září 2015 – http://www.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/wp-content/uploads/2015/09/CHCFE_Raport_PL.pdf, vyhledáno 10. 2. 2016.

4 Konference je spolu s materiály podrobněji komentována na samostatném oddílu webu projektu zde: <http://www.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/concluding-conference/>, vyhledáno 5. 3. 2016.

5 http://www.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/wp-content/uploads/2015/06/CHCFE_Final_Conference_Reader.pdf, vyhledáno 5. 3. 2016.

našeho oboru do reality. Životní prostředí je v řadě zemí přirozeně vnímáno jako celek složený z prostředí přírodního a člověkem vytvářeného, nejčastěji uváděného jako „built environment“,⁶ tedy „vybudované prostředí“. Je to o to významnější, že například při Úřadu vlády ČR bylo zřízeno *oddělení pro udržitelný rozvoj* a otázky kulturního dědictví by se měly co nejdříve dostávat do popředí i v materiálech tohoto útvaru.

Studie CHCFE je v neposlední řadě doplňkovým pramenem pro oborovou angličtinu, užívanou při popisu obecných projektů a strategií. V analytické části přináší četné teze, které mohou pomoci vnímání pojmu a obsahu „kulturní dědictví“ v zahraničních materiálech. Text připomíná vývoj pojetí od pojmů dědictví hmotného k prolínání s nehmotným na pozadí klíčových dokumentů ICOMOS či UNESCO. I tím může být studie přehledným studijním materiálem pro zájemce o porozumění v posunech nahlížení na hodnoty památek ve společnosti nebo při přípravě materiálů určených i pro cizojazyčné uživatele. Upozornění na celý materiál zakončují aspoň pracovním překladem „desatera zjištění“, nazvaného „the 10 key findings“, jimiž je sumární resumé završeno.⁷

Deset klíčových poznatků (Desatero zjištění)

1. Kulturní dědictví je klíčovou součástí atraktivit evropských regionů, metropolí a měst a venkovských oblastí a podílí se na ní, a to jak z pohledu investic ze soukromého sektoru, tak tím, že rozvíjí čtvrti kreativní kultury. Tím přitahuje talenty a svobodné podnikání a zvyšuje tak i regionální konkurenceschopnost jak v rámci Evropy, tak v globálním měřítku.

2. Kulturní dědictví zajišťuje evropským zemím a regionům jedinečnou identitu, která vytváří podmanivé příběhy měst a zároveň buduje základ pro efektivní marketingové strategie zaměřené na rozvoj kulturního turismu a přitahuje investice.

3. Kulturní dědictví je významným tvůrcem pracovních příležitostí napříč Evropou, přičemž pokrývá širokou škálu typů zaměstnání a úrovní dovedností: od stavebnictví orientovaného na opravy a konzervaci přes práce spojené s cestovním ruchem až pro malé a střední podniky a „start-upy“, často v tvůrčích odvětvích.

4. Kulturní dědictví je důležitým zdrojem tvůrčího potenciálu a inovací, dává vzniknout novým myšlenkám a řešením problémů. Vytváří rovněž inovativní služby, jejichž rozsah sahá od digitalizace kulturních statků až k využití špičkových technologií na hranici virtuální reality – s cílem interpretace historického prostředí a staveb a jejich zpřístupňování občanům a návštěvníkům.

5. Podle dosavadních zkušeností kulturní dědictví umožňuje dobrou návratnost investic a je také významným zdrojem daňových výnosů pro orgány veřejné správy, a to jak z hospodářské činnosti sektorů

souvisejících s dědictvím, tak nepřímo prostřednictvím vedlejších účinků projektů orientovaných na dědictví, které pak vedou k dalším investicím.

6. Kulturní dědictví je katalyzátorem udržitelné regenerace založené na hodnotách dědictví.

7. Kulturní dědictví je součástí řešení výzev, které se týkají Evropy v oblasti změny klimatu, například prostřednictvím ochrany a revitalizace obrovského množství energie vložené v historickém stavebním fondu.

8. Kulturní dědictví přispívá ke kvalitě života tím, že poskytuje charakter a atmosféru městům a regionům napříč Evropou, a tím, že z nich činí místa přívětivá k životu, práci a návštěvě – tedy atraktivní jak pro obyvatele a turisty, tak pro představitele tvůrčích vrstev.

9. Kulturní dědictví poskytuje zásadní podněty pro vzdělávání a celoživotní vzdělávání, včetně lepšího pochopení dějin. Stejně tak přispívá k občanské hrdosti a pocitu sounáležitosti s místem a podporuje spolupráci a osobní rozvoj.

10. Kulturní dědictví v sobě spojuje mnoho z výše uvedených pozitivních dopadů na budování společenského kapitálu a napomáhá zajistit sociální soudržnost v komunitách po celé Evropě. Tím poskytuje rámec pro participaci a angažovanost a podporuje integraci.

Věra KUČOVÁ

■ Poznámky

6 *Built environment* jako doplněk k *natural environment* je komentováno např. zde: https://en.wikipedia.org/wiki/Built_environment, Internetový slovník Univerzity ve Windsoru prohlubuje komentář i k výtvarnému umění, např. zde: <http://www1.uwindsor.ca/vabe/built-environment>; <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/the-built-environment>. Velmi široký výklad pojmu *environment* bez přívlastků zároveň dokládá, jak zúžené pojetí světa v ČR pokrývá působnost ministerstva životního prostředí – viz <http://www.thefreedictionary.com/Built+environment>. Vše vyhledáno 5. 3. 2016.

7 Pracovní překlad V. Kučová; za nezištnou konzultaci některých složitých pasáží patří velký dík panu Bryci Belchevovi. Na webu konference uvedený v pozn. 3 je také dostupná jednoduchá prezentace s originálními tezemi v anglickém jazyce, a proto zde nejsou uvedeny: http://www.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/wp-content/uploads/2015/06/CHCFE_Conference_Project_Presentation_June_2015_Oslo.pdf, vyhledáno 5. 3. 2016. Každá teze obsahuje konkrétní příklady, jež ji ilustrují a které jsou detailně rozvedeny právě v plné verzi studie CHCFE.

Two articles on the 20th anniversary of the declaration of the first village heritage reservations

The potential of valuable historical villages for heritage protection, and the application of zoning analytical material tools

Karel KUČA; Věra KUČOVÁ

The approach of the Ministry of Culture in declaring village heritage reservations and zones

Hana ŠNAJDROVÁ

Keywords: village heritage reservations and zones – overall heritage protection – potential for protection – heritage losses – Ministry of Culture – history of the emergence of village heritage zones and reservations

The year 2015 was a year of several major anniversaries for rural architecture. Twenty-five years have passed since the declaration of the first village heritage zones, and most significantly, this is the twentieth anniversary of the establishment of existing village heritage reservations. Two articles present this anniversary in a broader context.

In the first article, Karel Kuča and Věra Kučová contemplate the current potential and future overall protection of as-yet unprotected historically valuable rural aggregates, which, due to chaotic building development in rural settlements, is rapidly declining. The authors warn that there are about the same number of village heritage reservations and zones as there are urban, even though there are disproportionately more villages in the Czech Republic. At the same time, the village units here still have great potential which, unfortunately, has been rapidly disappearing in recent years both due to the gradual liberalization of building regulations as well as otherwise laudable grant programs such as the Green Savings (Zelené úspory) program that lead to the modification, thermal insulation, and the resulting destruction of valuable architectural complexes. In terms of urban structure, the increasing flow of people from the cities to the countryside is therefore a great risk, as is the related pressure to rebuild villages or build connected satellite centers. The authors call for the urgent verification of the values of the still surviving units and a search for ways to rescue them.

The article of Hana Šnajdrová maps the process of preparation and declaration of existing village heritage zones and reservations from the perspective of the Ministry of Culture. It recalls that the emergence of village heritage reservations made the Conservation Act of 1953 possible, even though the first declaration did not come until thirty years later. Preparations for the declaration of a larger set